

Zulejka és társai

49/1A

AZ ISZLÁM VALLÁS VILÁGA

INFORMÁCIÓS KÁRTYÁK

1.

Az iszlám szó jelentése: beleegyezés Allah (Isten) akaratába. Követőit muszlimoknak hívják, ami azt jelenti: az, aki aláveti magát. A muszlimok szerint Allah egy Mohamed nevű férfinak nyilatkozott meg a VII. század elején. Mohamed Allah hírnökeként, más néven a Prófétaként vált ismertté.

2.

A muszlimok szent könyve a Korán. A hagyomány szerint Allah szavait tartalmazza, melyeket Mohamedhez intézett a Próféta életének utolsó 22 évében. Ezeket eleinte memorizálták, aztán szájhagyomány útján terjesztették, majd lejegyezték. Az írásokat a próféta halála után gyűjtötték össze egy könyvben.

3.

Mivel a Korán szavait Allahnak tulajdonítják, ezért a legtöbb muszlim megpróbálja arab nyelven olvasni, még ha nem is az az anyanyelve. Naponta olvasnak belőle egy részt, s előtte tiszteletük jeléül általában megmosakszanak.

4.

Az iszlám hit hét legfontosabb összetevője: hit Allahban (az igaz Istenben), az angyalokban, a szent könyvekben, a prófétákban, az ítélet napjában, a halál utáni életben, és abban, hogy mindet Allah irányít.

Az iszlám hit összetevői arab írásjelekkel leírhatók úgy, hogy egy hajó mintáját adják. Ezt az ábrát az Élet hajójának nevezik.

5.

A muszlimok hisznek a Biblia prófétáiban: például Ibrahimban (aki Ábrahám), Muszában (aki Mózes) és Dawudban (aki Dávid). Iszát (aki Jézus) fontos prófétaként tisztelik, de nem tartják isten fiának. Szerintük Mohamed volt az utolsó próféta, aki istentől az utolsó és egyben tökéletes üzenetet kapta.

6.

A muszlimok szerint a halál után minden ember tettei megmérettetnek. Azok tudnak átkelni a pokol tüzén és eljutni a Paradicsomba, akiknek a jó tettei többet nyomnak a latba, mint a rosszak. Mindez az ítélet napján fog eldőlni.

7.

A Korán azt tanítja, hogy Isten mindent az irányítása alatt tart. A muszlimok ezért Allah akaratának teljesítésére törekszenek, nem pedig arra, hogy egyéni utat járjanak be.

49/1B

AZ ISZLÁM VALLÁS VILÁGA

INFORMÁCIÓS KÁRTYÁK

8.

Az iszlám első tartópillére: a hitvallás.

Naponta többször el kell ismételni: „Nincs más Isten Allahon kívül, és Mohamed az ő prófétája.”

9.

Az iszlám második tartópillére: az istentisztelet.

Arab nyelven kell elvégezni hajnalban, délben, délután, napnyugtakor, majd sötétedés után. A kötelező ötön felül bármely tiszta helyen és bármikor lehet imádkozni. Az ima főleg a Korán egyes verseiből, Allah dicsőítéséből, valamint útmutatásért való könyörgésből áll.

10.

Az iszlám harmadik tartópillére: az alamizsnálkodás.

A muszlimoknak, ha tehetik, évente fel kell ajánlaniuk megtakarításuk vagy egyéb értékeik legalább egytizedét a szegényeknek.

11.

Az iszlám negyedik tartópillére: a böjt.

Az iszlám naptár kilencedik havában (ez a ramadán) a hívők napkeltétől napnyugtáig nem ehetnek, és nem ihatnak. A Koránban Allah ezt azzal magyarázza, hogy a böjt segít abban, hogy az emberek tudatosabban gondoljanak Istenre. Ramadán ideje alatt a muszlimok a Koránt tanulmányozzák, önmegtartóztatást gyakorolnak, és mások istápolásával foglalkoznak.

12.

Az iszlám ötödik tartópillére: a nagy zarándoklat.

A muszlimoknak legalább egyszer el kell menniük Mekkába, a Kába-kő szentélyéhez, melyet a hagyomány szerint Ibrahim és fia, Ismail (a bibliai Izsák) épített. A zarándoklatra a 12. iszlám hónapban vállalkozhatnak a hívők, de csak akkor, ha előre biztosítják családjuk megélhetését. A szegényeknek, időseknek és betegeknek nem kell megtenniük az utat. A zarándokok a tisztaság jeleként fehér ruhát viselnek.

13.

A mecset az a hely, ahol a muszlim hívők találkoznak egymással, és együtt imádkoznak. A szó az arab nyelvben azt jelenti: az arcra borulás helye. A mecsetekben a fő imatermen kívül vannak a gyerekek tanítását és a tanulást szolgáló helyiségek is. Az épület körül gyakran található olyan udvar is, ahol a szertartásos mosakodást el lehet végezni.

49/1C

AZ ISZLÁM VALLÁS VILÁGA

INFORMÁCIÓS KÁRTYÁK

14.

Szinte minden mecsetnek van legalább egy minaretnek nevezett tornya. Innen hangzik el naponta ötször, meghatározott időkből az imára hívó arab szó a müezzin szájából. Ennek a szövege a következő: Allah a leghatalmasabb. Tanúsítom, hogy Allahon kívül nincs más Isten. Tanúsítom, hogy Mohamed az ő próféta. Siessetek imádkozni. Siessetek a sikerre: Allah a leghatalmasabb.

15.

A mecset legfontosabb része a négyszögletes imaterem, amelynek falai lehetnek üresek, vagy festett mintákkal, illetve csempékkel díszítettek, Képek és szobrok azonban nincsenek benne. A terem Mekka irányába néző falában egy félkör alakú kis fülke van. Ez a mihráb, amely a hívők tekintetét a Kába irányába fordítja.

16.

Péntekenként a déli imára minden muszlim férfinak a mecsetbe kell mennie. A nők általában egy elkülönített részen ülnek. Nekik ima közben be kell fedniük a fejüket. A férfiaknak nem, de mégis sokan megteszik. A mecsetbe lépés előtt, az imára való felkészüléshez Allah iránti tiszteletből keze, kart, arcot és lábat kell mosni.

17.

A muszlimok imádkozás előtt leveszik a cipőjüket, hogy az ima helye tiszta maradjon. Az imateremben nincsenek ülőhelyek, az emberek a földön ülnek, vagy térdelnek. Ha nem a mecsetben imádkoznak, szintén a tisztaság kedvéért imaszőnyegen térdelnek. Mindig a mekkai Kába irányába fordulva imádkoznak. A mecsetben ezt a *mihráb* jelzi. Néhány modern imaszőnyegen pedig beépített iránytű van.

18.

A mecsetben az istentisztelet az imám, vagyis a tudás embere vezeti. Az imádság arab nyelven folyik, és olyan szertartásos mozdulatokkal kísérik, amelyeket a hagyomány szerint Mohamed tanított. E mozdulatokat az imám mutatja, s az emberek egész testükkel végzik, kifejezve ezzel Isten előtti teljes alázatukat.

19.

Egyes muszlimok gyöngyök segítségével koncentrálnak ima közben. Egymás után megfognak egy-egy gyöngyöt, miközben Allah 99 nevét, a legszebb neveket sorolják.

49/1D

AZ ISZLÁM VALLÁS VILÁGA

INFORMÁCIÓS KÁRTYÁK

20.

Az iszlám vallási törvényeket *Sáriának* hívják, ami annyit jelent: tiszta, egyenes ösvény. Ezek szabályozzák az ember dolgokat az egyszerű kérdésektől egészen az állami ügyekig. Az iszlám országokban nincs sok különbség a vallási törvények és az ország világi törvényei között. A nem iszlám országokban élő muszlimok számára azonban sokszor nehéz egyszerre betartani az iszlám és az ország törvényeit.

21.

Az iszlám tanítása szerint minden életet Allah teremtett, tehát tisztelni kell.

22.

Az iszlámban igen fontos a család. Kerülni kell mindent, ami azt zavarhatja. A férfiaknak és a nőknek szerényen kell viselkedniük és ruházkodniuk, sőt egyes kultúrákban nem is érintkezhetnek szabadon egymással.

23.

A férfiaknak a köldöktől a térdükig kell ruhával fedniük a testüket. A nőktől elvárt tartózkodó viselkedés a hidzsáb. Ide tartozik a fej, a kar és a láb befedése. A nyugati világban élő muszlim nők általában olyan ruhát viselnek, mint mások, de mindig eltakarják a lábukat és a felső karjukat. Sok muszlim nő visel fejkendőt, és egyszerű, bő szabású ruhákat, amelyek elrejtik az alakjukat. Egyes nők fátyollal fedik el az arcuk alsó részét. Ruházatuk pedig gyakran fekete, hogy ne hívják fel a figyelmet viselőjükre. S végül vannak olyanok is, akik burkát viselnek. Ez a ruhadarab a szemén kívül a teljes arcot elfedi. Sőt olykor még egy lyukacsos háló is van rajta.

24.

Az iszlámban a húst előírászerűen kell elkészíteni. Az állat leölése közben Allah nevét kell mondani, és a vért ki kell folytatni. A Korán tiltja a disznóhús fogyasztását, mivel azt tisztátalan ételnek tartják. Tilos az alkohol is, mert az ittas ember elfeledheti Allah iránti kötelességeit.

25.

Egyes családokban a szülők választják ki gyermekük jövőbelijét, bár a házasulandók visszautasíthatják a választott személyt, ha nem tetszik nekik. A formális házassági ajánlatot, és annak elfogadását legalább két tanúnak kell bizonyítania.

49/1E

AZ ISZLÁM VALLÁS VILÁGA

INFORMÁCIÓS KÁRTYÁK

26.

Ma több mint egymilliárd muszlim él, főként a Közel-Keleten, Észak-Afrikában és Ázsia egyes részein.

A kártyák szövegének forrása: Kirsteen Rogers – Clare Hichman: A világ vallásai. Scholar Kiadó, 2003.

49/2A

A FÉRFI ÉS A NŐ AZ ISZLÁM VILÁGÁBAN

Részletek a Koránból

Ne házasodjatok pogány asszonyokkal, amíg nem lesznek hívők! Egy hívő rabszolganő bizony jobb egy pogány asszonynál – még akkor is, ha ez tetszik nektek. És ne adjatok feleségül [hívő asszonyokat] pogányokhoz, amíg nem lesznek hívők! Egy hívő rabszolga bizony jobb egy pogány férfinál, még akkor is, ha ez tetszene nektek. Ezek [a pogányok] a Pokol tüzéhez hívnak, Allah azonban – ha úgy tetszik neki – a Paradicsomba és a megbocsátáshoz hív. És megmagyarázza ő a verseit az embereknek. Talán hat rájuk az intés.
(2. szúra, 221. vers)

Az elvált asszonyoknak háromhavi tisztulást kell kivárniuk. Nem szabad eltitkolniuk azt, amit Allah [az előző házasság gyümölcseként] a méhükben termett – ha hisznek Allahban és a Végső Napban. A férjeiket illeti meg a leginkább az, hogy ekkor visszafogadják őket, ha ők ki akarnak békülni. Az asszonyokat ugyanaz a jog szerinti bánásmód illeti meg [férjük részéről], mint amivel ők tartoznak [férjüknek]. A férfiak azonban egy fokkal fölöttük állnak. Allah hatalmas és bölcs.
(2. szúra, 228. vers)

A válás kétszer [megengedett]. Akkor azonban vagy meg kell tartani [a feleséget] az elismert módon, vagy el kell bocsátani illendő módon! Az [utóbbi esetben] tilos [a férfiaknak] bármit is elvenniük abból, amit [jegyajándék gyanánt] adtak nekik, – ha csak nem félnek mindketten, hogy nem tartják be Allah előírásait. Ha azonban féltek, hogy nem tartják be mindketten Allah előírásait, nem követ el egyikük sem bűnt, ha az asszony valamivel megváltja magát. Ezek Allah előírásai. Ne szegjétek meg azokat! Akik áthágják Allah előírásait, azok istentelenek.
(2. szúra, 229. vers)

Ha a férfi [a feleségétől harmadszor] elválík, akkor az asszony [mint feleség] tilos számára, amíg férjhez nem megy valaki máshoz. Ha az elválík tőle, akkor nem követ el egyikük sem bűnt, ha újra visszatérnek egymáshoz – ha hisznek abban, hogy mindketten betartják Allah előírásait. Ezek Allah előírásai. [Allah] megmagyarázza [az előírásait] azoknak, akik értelmesekek.
(2. szúra, 230. vers)

Az elvált asszonyoknak – az illendőségnek megfelelő – ellátás jár! Ez az istenfélők kötelessége.

(2. szúra, 241. vers)

Ha attól féltetek, hogy nem tudtok méltányosan bánni a [női] árvákkal, akkor házasodjatok meg a néktek tetsző nőekkel: kettesével, hármassával, négyesével! Ám ha féltetek, hogy nem tudtok igazságosak lenni [egyszerre többhöz], akkor [vegyetek feleségül] csak egyet, vagy [elégedjete meg] azzal, ami [rabszolganőt] a jobbotok birtokol. Ezzel tudjátok leginkább elkerülni azt, hogy igazságtalanul cselekedjete.

(4. szúra, 3. vers)

49/2B

A FÉRFI ÉS A NŐ AZ ISZLÁM VILÁGÁBAN

Részletek a Koránból

Gyermekeitekre vonatkozóan Allah [eképpen] rendelkezik: A fiúgyermeket [az örökség elosztásakor] annyi illeti meg, mint amennyi két leánygyermek része. Ha csak nők vannak, [mégpedig] kettőnél több, akkor a hagyaték kétharmad része illeti meg őket; ha [csak] egy [nő] marad, akkor a fele. A szülőknek pedig, kinek-kinek egyhatod rész jár az örökségből, ha az [örökhagyónak] gyermeke van. Ha pedig nincsen gyermeke, s a két szülője örököl utána, akkor az anyját egyharmad rész illeti. Ha [azonban] fivérei vannak, akkor az anyját [csak] egyhatod rész illeti meg. [Mindez] az [örökhagyótól] meghagyott [egyéb] hagyatkozás, vagy [valami őt terhelő] adósság [kifizetése] után. Ti nem tud[hat]játok, hogy szüleitek és gyermekeitek közül – hasznosságát illetően – ki áll legközelebb hozzátok. Allah rendelkezése [ez]. Allah [mindenek] tudója és bölcs.
(4. szúra, 11. vers)

Mond a hívő férfiaknak, hogy süssék le a tekintetüket és ügyeljenek a szemérmükre! Ez illendőbb nekik! Allahnak tudomása van arról, amit cselekesztek.
(24. szúra, 30. vers)

És mond hívő nőknek, hogy süssék le a tekintetüket és ügyeljenek a szemérmükre és mutassák a díszüket, kivéve férjüknek, atyjuknak, apósuknak, fiaiknak, férjük fiainak, fivéreknek, fivérek és leánytestvéreik fiainak, asszonyaiknak, a [rabszolganőknek], akiket jobbjuk birtokol, férfiszolgáiknak, akikben [már] nincs [nemi] vágy, és a gyermekeknek, akik még nem tudnak semmit a nők szemérméről. És nem szabad a lábukkal dobogni, nehogy kitudódjék az elrejtett díszük. Ti hívők! Forduljatok mindannyian megbánóan Allahhoz! Talán boldogultok.
(24. szúra, 31. vers)

És ha a gyermekek közöttetek elérik a serdülőkort, akkor [a belépéskor] kérjenek engedélyt, amiképpen engedélyt kértek azok, akik előttük éltek. Így magyarázza meg Allah a verseit. Allah [mindenek] tudója és bölcs.
(24. szúra, 59. vers)

Azoknak a nőknek, akik túl vannak a változás korán és nem remélhetnek már házasságot, nem róható föl vétkükül az, ha leteszik a [külső] ruháikat, úgy, hogy [közben] nem hivalkodnak a díszekkel. Ám jobb nekik, ha megtartóztatják magukat. Allah [mindent] hall és tud.
(24. szúra, 60. vers)

Ó próféta! Ha el akartok válni az asszonyoktól, akkor a várakozási idejükre váljatok el tőlük és számoljatok [pontosan] a várakozási időt! Féljétek Allahot, az Uratokat! Ne űzzétek el őket [addig] a hajlékotokból, és nem kell nekik elmenniök csak akkor, ha valami nyilvánvalóan szégyenletes dolgot követtek el. Ezek Allah előírásai. Aki pedig áthágja az ő előírásait, az önmaga ellen vétkezik. Nem tudhatod, hogy Allah ezután valami új helyzetet (amran) idéz-e elő.
(65. szúra, 1. vers)

49/2C

A FÉRFI ÉS A NŐ AZ ISZLÁM VILÁGÁBAN

Részletek a Koránból

Ha az [asszonyok] elérték a kiszabott [várankozási] idejüket, akkor vagy tartásatok meg őket megfelelő módon, vagy váljatok el tőlük megfelelően. És kérjétek föl magatok közül két – igazságosságáról ismert – tanút tanúságtételre, és tegyetek tanúságot Allah színe előtt! Intés ez annak, aki hisz Allahban és a Végső Napban. Aki féli Allahot, annak ő kiutat talál, és onnan gondoskodik róla, ahonnan nem is számít rá. Aki Allahra hagyatkozik, annak ő elégséges. Allah eléri a szándékát. Allah mértéket szabott mindennek.
(65. szúra, 2–3. vers)

Ha azokat az asszonyaitokat illetően, akik már nem remélik a havi tisztulást, valami kétségetek lenne, úgy az ő várankozási idejük három hónap. [Ez vonatkozik] azokra [is], akiknek még nem volt havi tisztulásuk. Akik viselősek, azoknak a megsabott [várankozási] idejük annyi legyen, ameddig világra hozzák terhüket. Aki féli Allahot, annak ő megkönnyíti a parancsát [?].
(65. szúra, 4. vers)

A lehetőségeitekhez mértén hagyjátok, hadd lakjanak ott, ahol ti laktok. Ne zaklassátok őket azért, hogy szűkös helyzetbe hozzátok őket! Ha viselősek, akkor addig viseljétek a költségeiket, amíg a terhüket világra hozzák. Ha pedig szoptatnak nektek, akkor adjátok oda nekik a fizetségüket! És illendő módon tanácskozzatok [erről] egymás között! Ám ha nehézség merül fel közöttetek, akkor egy másik [nő] szoptasson.
(65. szúra, 6. vers)

Vicc, kabaré, szamizdat

50/1A

HOFISSZEUSZ, 1973.

Részletek Hofi Géza kabaréműsorából

Köszöntök mindenkit itthon, Ittakában... Ahogy a partra léptem, a kutya mindjárt megismert, elkezdett ugatni. Mondom neki: Ne ugass! Ne ugass!... ugyanis egy új rendelet van... Ittakában, hogy a kutya nem ugathat... azon kívül mindenki. Azon kívül, kérem, ha például itthon Ittakában, ha egy ittakai polgár feljelent [szájára üt] ... nahát... úgy értem, hogy nehezményezi, hogy ugat a kutya, akkor kijön a KÖJÁL, az ajál, a bójál, mindenki, a sintér, a Zalka Máté tér... és a kutyát elviszik.

Na kérem szépen, ha egy ittakai lakos bejelenti, hogy a részeg csibész tróger útonálló szomszéd az asszonyt üti – embert akar faragni belőle – a gyereket a falhoz vágta, „Jöjjenek má’ ki!” – nem lehet. Rendőr sem jöhet, mert magánlak... Aranyos, mi? ... Mindegy, szóval megjöttem Ittakába, kérem...

Ha már a kultúránál tartunk, igen magas szinten van nálunk a népművészet. Önök is tudják... az emberek imádnak szavalni, imádják a verseket, ezért ilyen szavalókórusokba tömörülnek, és ott szavalnak. Olyan sokan vannak, hogy a szép kis kultúrházba nem férnek be... szavalni, ezért kimennek a futballpályára és ott szavalnak... iggen... Idéznék egy-két kis költeményrészletet, mielőtt megjelenik kötve-fűzve. (Eltorzított hangon, szurkolót imitálva) Hku...a anyád! Hku...a anyád!... és a televízió, mint tömegkommunikációs akármicsoda, ezt a kis versikét élő egyenesben közvetíti. Tudják miért? Anyák napja nem rég volt, kapják meg. Mer’ ugye a vállalattól kapnak egy Kinizsit meg két szendvicset – az egyik száraz... a másik szárazabb – a televízióból kultúrműsort...

Az a szomorú kérem szépen, hogy a szurkolók lesüllyedtek... a futball színvonalára. Szepesi György mindig mondja, hogy jöjjenek, szurkoljanak minél többen... mert nincs néző... miért? Futball van? Miért pont a néző hiányzik neki?

[A vesztes mérkőzést követően a csatár szájába adja a következő szavakat]... „azért nem győztünk, mert a kapufa az henger alakú volt, és nem szögletes”. Ez kérem azt jelenti lefordítva, hogy futballberkekben minden vezető a helyén van, mindenki ért hozzá, a kapufa a hibás. Az a hülye akác! Ki kéne rúgni, nem?!

Na mindegy, mondom tovább. Van egy ismerősöm, aki abból él, hogy előadásokat tart arról, hogy kell cipőt készíteni. De cipőt még az életbe nem csinált. Csak löki a süketet. A suszter viszont, aki effektíve a cipőt készíti, az nem dumál, csak dolgozik. Nem is tud beszélni. Tudják miért? Mer’ a szájában van a faszög. ... Na kérem szépen, ezt minden vonalon be kéne vezetni. Dumálós elvtárs? Itt a szög, hamm... és gyerünk dolgozni.

50/1B

HOFISSZEUSZ, 1973.**FELADATKÁRTYÁK****A)**

Melyik klasszikus művet parodizálja a műsor címe?
Kiket és milyen visszasságokat pellengérez ki a művész
az egyes szövegrészekben?

B)

Keress példákat a nyelvi humor következő típusára:
egyes szavakat váratlan, szokatlan jelentésben használ.

C)

Keress példákat a nyelvi humor következő típusára:
kis hallgatás után váratlan folytatással visszájára fordítja
a gondolat jelentését.

D)

Keress példákat a nyelvi humor következő típusára:
vulgáris, durva kifejezéseket használ.

E)

Keress példákat a nyelvi humor következő típusára:
hétköznapi nyelvi fordulatokkal szólítja meg a közönséget.

50/2A

VÁLOGATÁS A KÁDÁR-KORSZAK VICCEIBŐL

1970-es, 1980-as évek

1.

Háromtagú magyar küldöttség jár New Yorkban. Egyiküket két marcona alak elfogja, felcipeli egy felhőkarcoló tetejére, és ledobással fenyegetve azt parancsolják neki, hogy éljenezze a kapitalizmust. A magyar először tiltakozik, mert mint mondja: ő öntudatos kommunista. Végül mégis enged a kényszemek. Ekkor a mellette ülő belerüg a lábába, és halkán rámondul: – Te hülye, ha már elalszol a párttaggyűlésen, legalább ne kiabáld, hogy éljen a kapitalizmus.

2.

A Jóisten magához hivatja az amerikai, a szovjet és a magyar vezetőket, és bizalmasan közli velük, hogy két hónap múlva vízözönt bocsát a Földre, eljön a világvége. Reagan haza siet és televíziós beszédben közli az amerikai néppel: – Két hónap múlva mindenki elpusztul, ezért eltörölöm az összes banki és adótartozást; mindenki egyen, igyon és szórakozza ki magát, ameddig lehet.

Brezsnyev is hazamegy, összehívja a központi bizottságot, és ellentmondást nem tűrően bejelenti: – Már csak két hónap maradt a kommunizmus felépítésére, most aztán mindent bele!

Kádár tempósan hazaballag, munkásgyűlést hív össze Angyalföldön, amelyet a rádió és a televízió élőben közvetít. Közli a Jóistentől kapott bizalmas információt, majd összegzésül csak annyit mond: – Elvtársak, két hónapunk van rá, hogy megtanuljunk a víz alatt élni.

1.

A nyolcvanas évek vége fele egy ötven év körüli asszony orvoshoz megy. Elpanaszolja, időnként hőhullám önti el, erős szívdobogás, fejfájás, gyengeség, rossz közérzet állapotában leledzik. És nem tudja, mitől. Az orvosnő megvizsgálja, de nem talál semmi különösebb bajt, csak magasabb a vérnyomása. Mondja neki:

- Ez a klimax.
- Mi az a klimax, doktornő?
- A változás kora.
- Változás lesz? És tessék mondani, Kádár azért marad?

4.

A falusi parasztmama meglátogatja Pesten férjhez ment lányát, hogy megnézze új lakásukat. Vejét ugyanis kiemelt káderként olyan magas posztra tették, hogy egy villalakást is kiutaltak hozzá. A vő most nagyon kedvesen mindent megmutat anyósának az ötszobás új otthonukban:

– Tessék nézni, mama, az ebédlő valódi perzsaszőnyeget; itt és a szalonban a muzeális értékű festményeinket; az antik bútorok szépségét és a gyönyörű fürdőszobánkat.

A néni büszke meghatottsággal néz meg mindent a lakásban, s örül lánya, veje rangos, előkelő berendezkedésének. Aztán azt mondja nekik a világról mit sem tudó naivsággal:

– Mindez csodás, de engem aggaszt drága gyermekeim, hogy mi lesz, ha egyszer visszatérnek a kommunisták?

50/2B

VÁLOGATÁS A KÁDÁR-KORSZAK VICCEIBŐL

1970-es, 1980-as évek

5.

A kórházban haldokló Kohn bácsi kéri, hogy a vállalati párttitkár látogassa meg, mert végrendelkezni szeretne. Amikor megérkezik a párttitkár, az öreg halkán elsuttogja neki, hogy az élete során megszerzett javai egy harmadát a zsidó fiúárvaházra, másik harmadát a zsidó leányárvaházra, harmadik harmadát a zsidó szeretetotthonra hagyja.

– Jó, jó – mondja a párttitkár szelíden – de Kohn bácsi, ehhez a végrendelkezéshez miért engem hívott? Miért nem a rabbit?

– Csak nem teszek ilyen őrülséget, hogy rabbit hívjak a járványkórházba!

6.

A balatoni üdülőhely kolbászsütőjénél egy tekintélyes megjelenésű urat nagyon készségesen szolgál ki a tulaj. Amikor a vevő elmegy, felesége mérgesen kérdi:

– Ennek a vásárlónak most miért mérted olyan pontosan a kolbászt? Hova jutunk így?

– Ez az ember engem nem ismert meg, de neki tartozom a jó kiszolgálással, ő volt ugyanis a gimnáziumi osztályfőnököm, és ha annak idején nem csapat ki az iskolából, akkor én most egyszerű mérnökként nyomoroghatnék valahol.

7.

Nixon–Brezsnyev-csúcstalálkozó. Kádárt is meghívják, csatlakozzon hozzájuk. A három autó, amelyben ülnek, egymást követi. Útkereszteződéshez érnek. Brezsnyev így utasítja sofőrjét: „Irányjelző balra, kanyar balra.” Nixon így szól: „Irányjelző jobbra, kanyar jobbra.” Kádár pedig: „Irányjelző balra, kanyar jobbra!”

8.

Csernyenko már sokallja a magyarok és a románok közti burkolt vitákat. Ezért magához kéreti Kádárt és Ceausescut, hogy megpróbáljon igazságot tenni közöttük. Célját világosan közli velük:

– Elvtársak! A szocialista tábor egysége megköveteli országaink teljes együttműködését és egyetértését. Ennek érdekében kérettem ide önöket, s azért, hogy ellentéteiket, félreértéseiket teljesen tisztázzuk és végleg lezárjuk. Minthogy Kádár elvtárs az idősebb, először neki adom át a szót. Tessék a legelején kezdeni

– Amikor honfoglaló őseink Etelközből a Vereckei-hágón át leereszkedtek a Felső-Tisza völgyébe, ott lenyergeltek, letáboroztak, és a Tiszában fürödni kezdték. Miután kijöttek a folyóból, sehol sem találták a lovaikat, nyergeiket, fegyvereiket – de meg a ruháikat sem. Szőrén-szálán mindenük eltűnt...

– Mi akkor még ott se voltunk! – szól közbe idegesen Ceausescu. Mire Kádár gyorsan hozzáfűzi:

– No, kérem, ezt azonnal tessék a jegyzőkönyvbe rögzíteni!

50/2C

VÁLOGATÁS A KÁDÁR-KORSZAK VICCEIBŐL

1970-es, 1980-as évek

9.

A két világhatalom vezetői egyetértenek abban, hogy jó lenne már kilábalni a hidegháborúból. Elhatározzák hát, hogy ellentéteik enyhítése érdekében az egyik lépés az lesz, hogy titkárnőt cserélnek. Úgy is lesz.

Egy hónap múlva mindkét kormány hazahívja a titkárnőket, hogy beszámoljanak tapasztalataikról. Az amerikai elnök bekéri a hazatért titkárnőt, és megkérdi, hogy alakult az ottani élete.

– Nagyon kellemesen érzem magam az oroszoknál – válaszol a hölgy. – Bár gyakran ugratnak, hogy túl rövid a ruhám.

Az elnök megpaskolja a csinos titkárnő fenekét:

– Hát viselj még rövidebbet, hadd csodálják azt a szexis popsídat!

A szovjet főtitkár is berendeli az amerikai szolgálatban lévő hölgyet, és kíváncsi a tapasztalataira.

– Minden rendben van – felel a titkárnő –, csak állandóan csipkelődnek velem, amiért túlságosan hosszú a ruhám.

– Hát viselj rövid ruhát, szoknyát!

– Azt nem tehetem, mert akkor kilátszana a tököm, meg a pisztolyom.

10.

– Mi a KGST címere?

– Zöld mezőben két sovány tehén egymást feji...

10.

Brezsnyevet megkérdezik: mi a kedvenc időtöltése?

– Gyűjtöm a rólam szóló vicceket.

És sok van már?

– Ó igen, már három láger megtelt a terjesztőikkel.

50/3

VÁLOGATÁS A KÁDÁR-KORSZAK VICCEIBŐL

FELADATKÁRTYÁK

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

Milyen közéleti, politikai témát érint a vicc?
Kik a szereplői? És vajon miért éppen ők?
Milyen nyelvi eszközökkel éri el a humoros hatást?

A kultúra éjszakai és nappali arca

51/1

FÖLDRAJZI TOTÓ

PÁROS FELADATLAP

Gondolkodjatok, tudjátok-e vajon a táblázatban szereplő egyes kisebbségben levő népek hol, melyik földrészen, régióban vagy országban élnek! Válaszoljatok párban! Tanárotok segít ellenőrizni a válaszok helyességét.

Busmanok	A	India, Pakisztán
	B	Dél-Afrika (Botswana, Namíbia, Dél-Afrikai Köztársaság)
	C	Ausztrália, Új-Zéland
Aboriginálok	A	Brazília, Paraguay
	B	Dél-Európa
	C	Ausztrália
Eszkimók	A	Kanada, Alaszka (USA), Grönland
	B	Dél-Amerika északi része (Kolumbia, Venezuela)
	C	Borneó szigete (Délkelet-Ázsia)
Apacsok	A	Szíria, Irak, Szaúd-Arábia
	B	Argentína, Chile
	C	USA
Katalánok	A	Oroszország
	B	Madagaszkár
	C	Spanyolország
Kurdok	A	Kazahsztán
	B	Törökország, Irak, Irán
	C	Délkelet-Afrika (Zimbabwe, Zambia, Mozambik)

51/2A

A GUARANI KULTÚRA KÉT ARCA

Boglár Lajos 1979 és 1985 között több alkalommal folytatott etnológiai terepmunkát Brazíliában, a São Paulo mellett élő guarani indiánok között. A guaranik viselkedése „kétarcú”, az egyik oldalát nevezhetjük nappalinak, a másikat estinek/éjszakainak.

A kultúra nappali arculata	A kultúra éjszakai arculata
<p>A guaranik szemmel láthatóan csaknem teljesen alkalmazkodtak a civilizált környezethez: hetenként – városi eredetű ruhákban – megjelennek a hétvégi piacokon, turistáknak kínálják kézműves termékeiket (íjakat, nyilakat, kosarakat, csörgőket stb.) A piacon kapott pénzről azután megveszik a modern brazil táplálkozás alapanyagait (bab, rizs, kávé, cukor), vagy a „civilizált” megjelenéshez szükséges ruhadarabokat. A guarani kunyhó környékén sok városi eredetű szerszámot (kapa, ásó, balta) és mindenféle egyéb eszközt (műanyag zacskó, vödör, pléh edény, karton doboz) találunk. A civilizáció nyújtotta, könnyen beszerezhető és eldobható, és ezáltal csak pillanatnyi értéket képviselő dolgokról van szó. A kunyhókból hiányzik az alapvető indián berendezési tárgy, a függőágy. Néhány családfő büszkén mutatja, hogy a külső szobában asztal, székek, padok várják a vendégeket. A falakon színes naptárak, szentképek, tükrök: rájuk aggatva saját készítésű, eladásra szánt, rikítóra festett csörgők és tegeztek. Az alkalmazkodás alaposan átszerkesztette a guarani hetet. Hétfőn, kedden, esetleg szerdán a férfiak vadásznak a környékbeli erdőségekben, csütörtökön, pénteken minden férfi az erdőbe vonul, hogy <i>palmitot</i> (pálmabél, mely kedvelt salátája, körete a „civilizáltak” étlapjának) vágjon, és azt másnap frissen a városi piacra vigye. A piacra nem csak élelmet, hanem „kézműves” termékeket is szállítanak. Sokan a megélhetés legbiztosabb forrásának tekintik ezt. Mivel leginkább a turisták ízlését igyekeznek kiszolgálni, a termékek között „indiános” dolgok találhatók. Például a kőbalta, amely esetében biztosak lehetünk abban, hogy ebben a században a guaranik nem használtak ilyen eszközt, ám tudják, hogy a kőbalta valami ősit, vadat, „indiánost” szimbolizál.</p>	

Forrás: Boglár Lajos: *A kultúra arcai*. Budapest, Napvilág, 2001. és *Mítosz és kultúra*. Budapest, Szimbiózis, 1996.

51/2B

A GUARANI KULTÚRA KÉT ARCA

Boglár Lajos 1979 és 1985 között több alkalommal folytatott etnológiai terepmunkát Brazíliában, a São Paulo mellett élő guarani indiánok között. A guaranik viselkedése „kétarcú”, az egyik oldalát nevezhetjük nappalinak, a másikat estinek/éjszakainak.

A kultúra nappali arculata	A kultúra éjszakai arculata
	<p>A guaranik életének „esti” aspektusa alapján guarani. Csaknem naponta megfigyelhető, hogy a civilizált világból hazatérő indián nemcsak ruháit veti le, hanem „visszavedlik” indiánná: egészen természetes, hogy otthon eredeti nyelvén beszél (és nem portugálul) és guarani módon viselkedik. Guarani nyelvűek a mágikus-mitikus avatási gyógyító énekek is. A sámánok napszaka ez. Praktikáikat csak este, a fehér embertől távol, saját falujuk biztonságában folytatják. A sámánok azok, akik ébren tartják a mitikus világképet és tanítják a több lélekről való elképzelést. Szerintük az ének és a böjt révén testük istenivé válik, ezzel remélik elérni azt az állapotot, amikor halál nélkül lehet eljutni a Paradicsomba. Abban a mértékben, ahogyan teste könnyűvé válik, és közeledik a tökély állapotához, mind gazdagabb lesz szellemi értékekben: teljesen elveszít minden anyagi értéket (az, bármi is legyen, érdektelenné válik a számára). Az a guarani indián, aki alig néhány órányra lakik egy civilizált központtól (ahol a piac, az üzletek, a templom, a mozi stb. állandó kihívást jelenthet), csak annyit vesz át a „kínálatból”, amire létfenntartásához feltétlenül szüksége van. A törzs életének egyik legjelentősebb eseménye a mongaraí, ami lényegében egy névadó rítus. (A portugálul beszélő guaranik keresztelőknek is nevezik.) A rítusnak nem csak az a célja, hogy valaki nevet kapjon. A guaranik szemében a kapott név alapvető fontosságú, mert a név „hordoz egy darabot az ember lelkéből”, így elválaszthatatlanul azonosul a személyiséggel, és a név a törzssel való azonosulást, magát a „guaraniságot” is jelenti. A környék „fehér embereinek” a falu lakói egyszerűen José, Altino vagy Geraldo névre hallgató indiánok, ők az eredeti, a személyiséghez kötődő guarani nevet nem ismerhetik.</p>

Forrás: Boglár Lajos: *A kultúra arcai*. Budapest, Napvilág, 2001. és *Mítosz és kultúra*. Budapest, Szimbiozisz, 1996.

Életben maradni

52/1A

ÉLETTÖRTÉNETEK

SZEMELVÉNY

Gopamma története

A nyolcéves indiai kislány, Gopamma újabban mankóval jár. Nemrégiben esett át két operáción, de még vár rá egy harmadik is. Gopamma mégis nagyon boldog, hogy mankói lehetővé teszik, hogy mozogjon, ugyanis egészen hat éves koráig egyáltalán nem tudott lábra állni, mivel két évesen a gyermekbénuláson esett át.

A gyermekbénulás kórokozója az indiai kis falu szennyezett vizéből került a szervezetébe. A falu lakói azonban mind a mai napig isszák ezt a vizet, mert máshonnét nem számíthatnak jobb ivóvízellátásra.

Azonban Gopamma soha nem vált volna a gyermekbénulás áldozatává, ha szülei tudták volna, hogy létezik védőoltás. A gyermekbénulás azon betegségek egyike, amely megelőzhető. Minimális összeget kell fizetni az oltóanyagért, mely szájon át adható, s melyet Nagy-Britanniában a legtöbb csecsemő, nem sokkal születése után automatikusan megkap.

A világ sok országában azonban a védőoltás biztosítása nem automatikus, annak ellenére, hogy a betegség megelőzésének költsége csak töredéke annak, amit gyógyszerekre, orvosra és gyógykezelésre kell költeni, ha a betegség már kialakult.

Azokban az országokban, mint amilyen India is, a védőoltás elterjesztéséért folytatott kampány nagyban hozzájárul a megbetegedések számának csökkenéséhez. Ennek eredményeképp kevesebb gyermek hal meg, vagy válik mozgásképtelenné gyermekbénulás, kanyaró, tetanusz, tuberkulózis, diftéria és szamárköhögés következtében.

Gopamma fiatalabb testvéreit szülei már beoltatták, de Gopamma már soha nem lehet teljesen mozgásképes.

Gopamma jól emlékszik azokra az időkre, amikor csak ülve figyelhette a többi gyerek játékát és azt, ahogy iskolába mentek, s hálás azért, hogy újból lehetősége nyílt a mozgásra. Ha felnőtt, tanárként szeretné a védőoltás szükségességét hirdetni, azért, hogy a többi gyermeknek ne kelljen szenvedni attól, amiben neki része volt.

Forrás: It's Our Right, UNICEF UK, 1990

52/1B

ÉLETTÖRTÉNETEK

SZEMELVÉNYEK

Egy lány, aki iskolába járhat...

Kenyában egy kis farmon él rokonainál, Pati, a 16 éves lány. Szüleivel nagyon ritkán találkozhat, nagybátyja neveli. Minden nap korán kell kelnie, és vizet melegíteni, előkészíteni a többiek reggelijét is, majd rögtön indulhat az iskolába, ahova hosszú gyalogút vezet. Csak este tér haza, mert a távolság miatt nem tud a déli szünetben hazamenni. Így nem ebédel, csak reggel eszik, és este, miután végzett napi teendőivel: mosás, főzés és egyéb ház körüli munkák, segítség a vacsora és a szokásos esti tea elkészítésénél, majd felszolgálásánál. Ezután tanul, de akkor már nagyon késő van. Pati mégis szorgalmas tanuló, sőt szerencsésnek érzi magát. Iskolába járhat, és valószínűleg a középiskola után is támogatni fogja nagybátyja, aki azért vette magához, mert a szegény rokonai nem tudták volna iskolába járatni a kislányt azon a vidéken, ahol született. Túlságosan távol volt az iskola, és a tandíjat, na meg az egyenruhát sem tudták a szülei kifizetni.

Kenyában ugyanis nem ingyenes az oktatás, sőt a szülőknek meg kell vásárolniuk a kötelező egyenruhát és cipőt is az általános iskolától a felsőoktatásig. Pati azért is örül lehetőségeinek, mert annak ellenére, hogy lány, hozzájuthat a tanulás kiváltságához. Egész Kelet-Afrikában, és Afrika más országaiban is hasonló problémákkal szembenéznie a családok többségének.

...és akik nem mehetnek iskolába

A kenyai farmon élő lány, Pati szomszédjában él két kislány – Marsha és Wachi, 10 és 12 évesek –, akiknek nincs lehetőségük iskolába járni. Vágyakozva nézegetik Pati egyenruháját, könyveit, füzetait. Napról-napra elindulnak, és rőzsét gyűjtenek, vizet hordanak, pici kertjükben néhány batáta- és kukoricapalántát művelnek, hogy legyen mit enniük. Édesanyjuknak napszámban kell dolgoznia mások földjein. Sok társukkal együtt időről időre ők is kénytelenek elszegődni a Kenya-hegy körüli teaültetvényekre, de ehhez előbb elő kell teremteni az útiköltségre valót, hogy odajussanak. Amikor teát szednek, egész nap meg sem állnak, enni is alig van idejük, mert minél többet levelet szednek le, annál több pénz marad meg a családjuk számára. Mert a tealevelekért igen keveset fizetnek, rengeteget kell összegyűjteni a hatalmas hátton hordozható kosraikba, hogy eredményes legyen a nap. A teacserje sűrű és szúrós, gyakran felsérti a lábukat, kezüket. Az megesik, hogy valaki tetanusz vagy más fertőzést kap, és egy kis horzsolás akár az életébe kerülhet, ha nem kapott megfelelő védőoltást. Ez nem ritka a szegény családokban, hiszen gyakran nem jutnak megfelelő egészségügyi védelemhez.

Tomory Ibolya, kulturális antropológus terepmunkája, jegyzetei alapján

52/1C

ÉLETTÖRTÉNETEK

SZEMELVÉNY

Adhanu története

Etiópia közepén, egy kis faluban élt Adhanu 10 éves koráig. Napjai a kisállatok legeltetésével, kisebb testvére felügyeletével vagy vízfordással teltek. Ilyenkor mindig korán útra keltek anyjával és néhány asszonnyal, hogy még idejében hazaérjenek a vízzel. Amikor nagynénje a fővárosba került szolgálónak, elvitte magával a kislányt, hogy az lásson világot, és egy ideig jobban élhessen vele abban a házban, ahol dolgozott. Később a nagynéni visszaköltözött falujába, Adhanu pedig ottmaradt a házban lakó családdal. Szerencsére azok jószívűek hozzá, ellátják, ruhát is kap tőlük, és 11 évesen életében először átléphetette az iskola kapuit. Első osztályba jár. Büszke és boldog, de sajnos öröme nem maradéktalan. Tanulási nehézségei vannak, gyakran téveszti össze a betűket, főleg, ha angolul kell leírnia egy szót. Külön foglalkozásra, segítségre lenne szüksége, de erre az iskolában nincs lehetőség. Otthon mindenki elfoglalt, sokat dolgoznak, és nem is ért senki ahhoz a problémához, ami Adhanu tanulási esélyeit annyira megnehezíti. Ráadásul alig marad ideje a tanulásra, mert a háztartásban naponta feladatok várják: lesöpri a két emeletes ház lépcsőit, felmossa a követ, kitakarítja a fürdőszobát, és gyakran segít a főzésnél is. Adhanu maga gondoskodik ruháinak tisztán tartásáról, minden szombaton kézzel mos, majd kiteret.

Így egyre inkább lemarad a tanulásban, és fél, hogy míg társai másik osztályba lépnek, addig ő lemarad, és újabb osztályban, újra kell kezdenie mindent. Szeretne egyszer felnőtt korában jó munkához, saját házhoz jutni, hogy ne kelljen mindig másnál laknia és hálásnak lenni, hogy gondoskodnak róla. Adhanu persze már annak is örül, hogy ott lehet, egy mosolyért is hálás. De vajon ki segíthet neki a tanulási nehézségeket legyőzni egy olyan országban, ahol nincs pedagógiai szakszolgálati rendszer, ingyenes oktatás, és egy tanterembe sokszor 70 gyerek is bezúfolódik.

Tomory Ibolya, kulturális antropológus terepmunkája, jegyzetei alapján

52/2A

TÉNYEK ÉS ADATOK

TÁBLÁZATOK

1. Csecsemőhalandóság (1000-ból, 1 év alattiak) (1995)	
Tanzánia	100
Ruanda	80
Nepál	81
Bolívia	73
Kína	38
Magyarország	13
USA	8
Svédország	4

2. Születéskor várható élettartam	
Tanzánia	52
Ruanda	47
Nepál	55
Bolívia	60
Kína	69
Magyarország	69
USA	76
Svédország	79

	3. Alultápláltság 5 év alatt (1990–96)	
	Enyhe	Súlyos
Tanzánia	29	7
Ruanda	29	6
Nepál	49	31
Bolívia	16	4
Kína	16	3
Magyarország	...	...
USA	...	...
Svédország	29	7

4. Jódozott sőt használó háztartások százalékos aránya	
Tanzánia	74
Ruanda	90
Nepál	68
Bolívia	92
Kína	51
Magyarország	...
USA	...
Svédország	...

	5. Egészséges ivóvízhez jutó népesség %-ban (1990–96)	
	város	vidék
Tanzánia	73	29
Ruanda	...	79
Nepál	88	60
Bolívia	87	36
Kína	97	56
Magyarország	...	...
USA	...	...
Svédország	...	...

6. Egészségügyi ellátáshoz jutó népesség %-os aránya (1990–95)	
Tanzánia	42
Ruanda	80
Nepál	...
Bolívia	67
Kína	88
Magyarország	...
USA	...
Svédország	...

52/2B

TÉNYEK ÉS ADATOK

TÁBLÁZATOK

7.		
Az olvasni-írni tudó felnőtt lakosság %-os aránya (1980)		
	férfi	nő
Tanzánia	66	34
Ruanda	55	30
Nepál	31	7
Bolívia	81	59
Kína	79	53
Magyarország	98	98
USA	99	99
Svédország	...	...

8.		
Az olvasni-írni tudó felnőtt lakosság %-os aránya (1995)		
	férfi	nő
Tanzánia	79	57
Ruanda	70	52
Nepál	41	14
Bolívia	91	76
Kína	90	73
Magyarország	99	98
USA	...	...
Svédország	...	...

9.		
A beiskolázottság aránya (%-ban) (1990–95)		
	férfi	nő
Tanzánia	50	51
Ruanda	71	71
Nepál	95	87
Bolívia	80	41
Kína	97	95
Magyarország	91	92
USA	99	100
Svédország	100	99

10.		
Halálozás / 1000 lakos		
	1960	1995
Tanzánia	23	14
Ruanda	22	17
Nepál	26	12
Bolívia	22	10
Kína	19	7
Magyarország	10	15
USA	9	9
Svédország	10	11

11.		
A születéskor bekövetkező csecsemőhalálozás aránya / 1000 lak		
	1960	1995
Tanzánia	51	42
Ruanda	50	44
Nepál	44	38
Bolívia	46	35
Kína	37	18
Magyarország	16	12
USA	23	15
Svédország	15	14

12.		
Népesség-növekedés %-ban (évente)		
	1960–80	1980–95
Tanzánia	3,0	3,1
Ruanda	3,2	2,9
Nepál	2,4	2,6
Bolívia	2,4	2,2
Kína	2,1	1,3
Magyarország	0,4	0,4
USA	1,1	1,0
Svédország	0,5	0,4

52/2C

TÉNYEK ÉS ADATOK

TÁBLÁZATOK

13.	
GNP / fő (US \$) (1994)	
Tanzánia	140
Ruanda	80
Nepál	200
Bolívia	770
Kína	530
Magyarország	3 840
USA	25 880
Svédország	23 530

14.	
Kapott segély (millió US \$) (1994)	
Tanzánia	968
Ruanda	713
Nepál	448
Bolívia	578
Kína	3 232
Magyarország	...
USA	...
Svédország	...

15.	
Kapott segély az adott GNP százalékában (1994)	
Tanzánia	24
Ruanda	115
Nepál	10
Bolívia	10
Kína	1
Magyarország	...
USA	...
Svédország	24

16.	
Adósság törlesztés (az export %-ban) (1994)	
Tanzánia	18
Ruanda	11
Nepál	12
Bolívia	24
Kína	8
Magyarország	43
USA	...
Svédország	18

17.	
Fogamzásgátló módszert alkalmazó férjezett nők %-os aránya (1990-96)	
Tanzánia	20
Ruanda	21
Nepál	23
Bolívia	45
Kína	83
Magyarország	73
USA	74
Svédország	78